

Provincie Zeeland
T.a.v. de Gedeputeerde en Provinciale Staten
Postbus 6001
4330 LA Middelburg

10 augustus 2021

Geachte Gedeputeerde en Provinciale Staten,

Hierbij doe ik u een schrijven toekomen met het verzoek deze niet 'zomaar' aan de kant te schuiven, maar op een rustig moment te lezen en over na te denken.

In haar boek "The Lonely Century" schrijft Noreena Hertz dat (pre-corona) twee-derde van de mensen die leven in een democratie het idee hebben dat de overheid niet in hun belang acteert. Zij voelen zich niet gehoord en niet gezien.

Bijgevoegd schrijven over de onrust en onzekerheid in onze samenleving kan een basis zijn om hier verandering in te brengen, zodat we vanuit een onderbouwde en positief richtinggevende visie ons toekomstbeleid kunnen ontwikkelen.

Daarom deze oproep om eens rustig te kijken wat er nu werkelijk gaande is, en wat we ermee kunnen. Niet vanuit angst en dwang, maar vanuit mogelijkheden en kansen voor een betere samenleving.

Altijd bereid om voor een verdere toelichting en/of een goed gesprek.

Hartelijk groet

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

Klimaatverandering, visie en beleid

"Het lijkt wel of we continue in een crisissituatie verkeren. Met de beste bedoelingen trachten de politiek, de wetenschap, lobbyclubs, bedrijfsleven en 'gewone' burgers te begrijpen wat er gebeurt en grip te krijgen op de situatie, zonder veel succes"

Noreena Hertz schrijft in haar boek "The Lonely Century" dat (pre-corona) twee-derde van de mensen die leven in een democratie het idee hebben dat de overheid niet in hun belang acteert. Zij voelen zich niet gehoord en niet gezien. Deze uitkomst zal de afgelopen jaren niet veel veranderd zijn. De samenleving wordt vanuit en via angst geregeerd zo lijkt het. Het ontbreekt aan een onderbouwde en positief richtinggevende visie op onze toekomst. Korte termijn actie en angst winnen het van lange termijn, hoop en gevoel van gezamenlijkheid. Daarom deze oproep om eens rustig te kijken wat er nu werkelijk gaande is, en wat we ermee kunnen. Niet vanuit angst en dwang, maar vanuit mogelijkheden en kansen voor een betere samenleving.

Klimaat en andere crises

"Dat het klimaat verandert is duidelijk, maar of we alles kunnen verklaren met teveel CO2 is een vraag welke we pas over enkele decennia kunnen beantwoorden."

Het IPCC waarschuwt nogmaals voor de grote klimaatveranderingen. Meer extreme weersomstandigheden, overstromingen en natuurbranden, warmte-, droogte- en neerslagrecords, etc. Een groot deel van de wetenschap gaat ervan uit dat dit allemaal het gevolg is van de opwarming van de aarde, en dat wordt weer veroorzaakt door teveel CO2 (uitstoot).

Het is m.i. lastig om te bepalen wat de werkelijke oorzaken zijn van de klimaatverandering. Het klimaatsysteem is daarvoor te complex. Dit betekent ook dat de maatregelen die we nemen met de grootste zorgvuldigheid moeten worden beoordeeld.

Klimaatverandering is echter niet het enige vraagstuk waar we mee zitten. Er is in het kielzog van de klimaatverandering ook sprake van een moeizame/vastlopende energietransitie, o.a. als gevolg van beperkte aansluitcapaciteit op het net. En binnen de energietransitie speelt het gebrek aan circulariteit weer een rol. Daarnaast hebben we ook een groot tekort aan betaalbare woningen, (te)veel Coronabesmettingen, een sterk gepolariseerd politiek veld, stikstofproblematiek en nog veel meer.

Toeval, pech of logica

"De crises zijn onderdeel van een logische (evolutionaire) transitie op grote schaal."

Een vraag die zich aandient is of dit allemaal toeval is, gewoon pech, of dat er een bepaalde logica te vinden is in deze ontwikkelingen. Als we de tijd nemen om eens even terug te stappen en vanuit een dieper en breder perspectief naar onze samenleving en de aarde kijken, kunnen we a) een beter beeld krijgen over wat er wezenlijk gaande is, en b) een visie en beleid formuleren welke beter aansluit bij wat nodig is om op de lange(re) termijn weer in rustiger vaarwater te komen.

Niets gebeurt 'zomaar'. Ook deze crises staan dus niet op zichzelf. Wat zien we als we eens 'anders' naar deze crises kijken? Kunnen we meer inzicht krijgen om een breder(e) visie en beleid te formuleren, met als doel om uit de crisis- of paniekmodus te raken en het vertrouwen in en voor de samenleving te vergroten?

De crisis top-5

"Inzicht in wat de crises verbindt helpt om beter, meer effectief en toekomstvast beleid te voeren. Korte termijn oplossingen of symptoombestrijding kunnen dan achterwege blijven, wat rust en vertrouwen creëert in de samenleving."

Als je vraagt naar de grote crises in onze samenleving blijkt dat de klimaatcrisis de meest bekende is, al snel gevolgd door de energiecrisis. Daarnaast worden de financieel-economische crisis, de voedselcrisis en de watercrisis benoemd in de top-5.

Deze top-5 van crises die wereldwijd een groot effect hebben op onze samenleving, zijn ook de meest besproken crises in de media. Het is duidelijk dat deze crises niet los van elkaar gezien kunnen worden. Ze zijn integraal met elkaar verbonden, en versterken en beïnvloeden elkaar.

Vanwege de wederzijdse beïnvloeding is het lastig te bepalen welke crisis dominant is. Hoewel ook ik niet alle verbanden ken, heb ik toch een poging ondernomen om enige helderheid te verkrijgen in dit veld. Het is bij het zoeken en implementeren van mogelijke oplossingen namelijk van groot belang om zicht te hebben in de structuur, het wederzijdse beïnvloedingsproces maar vooral ook de (energetische) context van de crises.

Mijn eerste conclusie (en wellicht open deur) is, zoals gezegd, dat al deze crises niet op zichzelf staan. Zij beïnvloeden elkaar, en hebben een bepaalde overlap in de uitdagingen die zij scheppen voor de mensheid. De meest gebruikte verklaring voor de manifestatie van de genoemde crises is dat we in ons streven naar welvaart, het welzijn van de mensheid en zijn sociale omgeving uit het oog verloren hebben. Als gevolg van de rooibouw gepleegd op het gebied van grond(stoffen), energieverbruik en voedselproductie, is er sprake van een mogelijk tekort aan grondstoffen, klimaatverandering, en uitputting van landbouwgronden en ons watersysteem.

Crises, cycli en transitie

"Waarom is er in het universum overal een bepaalde wetmatigheid, maar niet in de ontwikkeling van onze samenleving?"

Als eerste is het goed om vast te stellen dat genoemde grote crises in ons relatief korte leven hier op aarde uniek in haar soort lijken, maar dat het in het licht van de historie van de mensheid en de aarde een regelmatig terugkerend iets is. Als we onszelf beschouwen als een integraal onderdeel van de natuur, de aarde en het universum, is het logisch dat ons handelen en de gevolgen ervan, net als andere natuurverschijnselen hier op aarde, ook een cyclisch karakter kennen.

Ten tweede is een crisis vaak 'gewoon' een periode van transitie, waarin er altijd een fase van chaos, van onzekerheid ontstaat in het proces van verandering. In ons geval is het waarschijnlijk een stap richting een nieuw soort samenleving. Een samenleving waarin geheel andere normen en waarden gelden dan die we nu kennen. Het functioneren van, en in deze samenleving vraagt daarbij om een ander bewustzijn. En hier ligt m.i. de kern van de zaak: Het bewustzijn van de mensheid moet veranderen om de crises/verandering te begrijpen en de toekomst vorm te geven.

De 6^e crisis

"Het tijdperk van nemen, overmatig produceren, verspillen en (extreme) focus op groei, winst en aandeelhouderswaarde is over. Er zijn simpelweg niet voldoende grondstoffen om het huidige 'onderbeprijde, oneerlijke en lineaire sociaal economische systeem voort te zetten. Daarbij zijn mensen op zoek naar meer zekerheid, vertrouwen en samenwerking op alle niveaus."

Om de genoemde logica en wetmatigheid te zien, en in vertrouwen daarop beleid te maken en uit te voeren, is er dus een ander bewustzijn nodig. Deze transitie in bewustzijn kan worden gezien als de 6^e crisis. Deze crisis manifesteert zich echter op een wat minder grijpbaar niveau. Maar het is wel een crisis die de andere crises overstijgt en iedereen raakt en aangaat.

Vele decennia lang, hebben we ons losgemaakt van de intrinsieke waardes van de verschillende (sub)systemen. We hebben deze waardes laten verwateren om een groter welvaartseffect te bereiken. Dit verwateringseffect wordt nu, zoals in een cyclische beweging gebruikelijk, met een tegenbeweging geconfronteerd. Dit zien we op bijna alle deelgebieden in onze samenleving; ecologisch, sociaal, economisch, politiek etc. Dit is een samenhangend proces naar een ander

bewustzijn van de mensheid, waar de werkelijke waarden van het mens-zijn, en het samen leven hier op aarde leidend worden.

Wellicht zult u zich afvragen waarom er dan zoveel grote crises of transities nodig zijn om dit te bereiken. Om dit enigszins begrijpelijk te maken heb ik de verbinding gemaakt tussen de verschillende crises en de theorie van A. A. Maslow met betrekking tot de behoeftenpiramide.

De crises en Maslow

"Een crisis heeft meestal betrekking op een ernstige bedreiging van basisstructuren of fundamentele waarden en normen van een systeem. Dit past in het plaatje van de genoemde vijf crises. Water, voedsel, energie, financiën, en klimaat zijn fundamentele waarden (normen worden hier vaak van afgeleid) binnen onze samenleving. Het is ook duidelijk dat deze waarden ernstig bedreigd worden."

Volgens Maslow moet bij de mens een aantal behoeften bevredigd zijn alvorens deze zich als een normale gezonde persoonlijkheid kan ontwikkelen. Deze behoeften hebben een hiërarchische verhouding. De theorie van Maslow gaat ervan uit dat de mens pas opschuift naar een volgende behoefte, op het moment dat de voorgaande behoefte bevredigd is. Men kan hierbij geen "stap" overslaan. Dit concept van behoeftenbevrediging is niet alleen op de individuele mens toepasbaar, maar ook op die van groepen mensen en daarmee op die van de samenleving.

Maslow deelde een aantal behoeften op in lagere en hogere fundamentele behoeften. Het niet bevredigen van deze fundamentele behoeften zou leiden tot een vermindering van de ontplooiing van de mogelijkheden van de mens. Zelfverwerkelijking en transcendentie worden in zijn visie gezien als hogere fundamentele behoeften. Deze laatste twee behoeften kunnen echter alleen duurzaam bevredigd worden indien de lagere fundamentele behoeften bevredigd zijn.

De behoeftenpiramide is in principe een ontwikkelingscyclus. We doorlopen deze cyclus steeds opnieuw, maar bij een gezonde ontwikkeling steeds op een hoger niveau. Hierdoor ontstaat een positief spiraalvormig cyclisch ontwikkelingspatroon.

Als we de huidige grote crises verbinden binnen de piramide van Maslow, ziet dat er als volgt uit: Water is de basis van ons bestaan, en daarmee de basis van de (evolutie)piramide. Daarboven staat ons voedselsysteem als metafoor voor groei. Vervolgens het energiesysteem als symbool voor creativiteit en dynamiek. Daarbovenop het financieel/economische systeem dat staat voor structuur. En tenslotte het klimaat, dat 'het systeem' symboliseert (opgebouwd uit de structuren).

Als we de evolutie van de mensheid in ogenschouw nemen, kunnen we constateren dat de mensheid al diverse keren alle niveaus van deze behoeftenpiramide heeft doorlopen. Dit heeft ons gebracht tot waar en wat we nu zijn. Als mens en als mensheid.

Als we uitgaan van dit evolutionaire pad c.q. de evolutionaire context van de crises, moeten we ons realiseren dat de volgende stap, een stap voorwaarts is en geen stap terug. Dit betekent dat we dus niet terug de piramide in moeten, maar vanuit een nieuw bewustzijn een opstap maken naar de basis van de piramide op een ander/hoger niveau. Het heeft derhalve niet veel zin om alle energie te steken in het oplossen van de klimaatcrisis. Beter zou het zijn om de meeste aandacht uit te laten gaan naar de basis, namelijk onze water- en voedselsystemen. Van hieruit dienen zich dan ook de oplossingen aan voor de overige crises. De klimaatverandering kan daarom beschouwd worden als een manier om het bewustzijn voor verandering te vergroten. Uiteindelijk zullen we onze manier van leven aan kunnen passen aan het gewijzigde klimaat, maar zonder (schoon en gezond) water en voedsel is de mensheid niet in staat te overleven.

Augustus 2021